

עם סגולה

כיצד תאמר "אתה בחרתנו מכל העמים"? איך תהגה את המילים "אהבת אותנו ורצית בנו"? וכי יתכן שכך יארע לעם הנבחר? הן שליש מעמנו הוכחד בשואה האיומה, והיכן הברכה "ורוממתנו מכל הלשונות"? - שאל יהודי את האדמו"ר מקלויזנבורג, אחר מלחמת העולם השנייה.

בעיקר בגלל זה, ובמיוחד כעת - ענה לו האדמו"ר - דווקא בימים אלו כשראינו בעינינו את השפלות אליה הגיעה, אומה תרבותית זו. דווקא לאחר שנוכחנו לאיזו תהום יתכן ליפול, נודה לבורא העולם ש"הבדילנו מן התועים, ונתן לנו תורת אמת". כי לולא התורה, לולא בחירתו בנו, אף אנו היינו נמנים על רוצחים מתועבים אלו. ואם עד היום לא כיונתי די בתפילתי, ולא הודיתי מספיק על בחירתנו מכל העמים, כי כעת אעשה זאת ביתר שאת. ואשא שיר שבח כי אנו העם הנבחר. "אשר בחר בנו מכל העמים, ונתן לנו את תורתו".

איך יתכן להתבטא כך? כיצד ניתן לבאר את ההבטחה "ולתתך עליון על כל גויי הארץ"? הלא בעינינו חזינו את אשר גרמה תורת הגזע. על בשרינו חשנו את תוצאותיה של הרגשת העליונות, אשר בשמה רצחו והשמידו מיליוני בני אנוש. נשאל מפורשות - האם אכן היהדות גזענית?

אך טרם נפנה לקושיה טורדת זו, נבהיר לעצמנו מהי בעצם גזענות. וכתמיד כאשר נחפש הגדרות מן הסוג הזה, נפנה לחפש במילון, את הגדרותיהם הממצות של המומחים מתחום הבלשנות. וכך נכתב במילון החדש, אבן שושן, בערך גזענות. גזענות היא - ההשקפה הנפסדת כי קיים גזע נעלה ומושלם ביותר, ולפיכך רשאים בני הגזע העליון, לשעבד את שאר הגזעים הפחותים והנחותים מהם.

כעת, כשהתברר לנו מהי גזענות, נעמוד לבחון, האם היהדות עומדת תחת הגדרה זו. זאת נדע, כי בגרמניה הנאצית, בהאמינם בתורת הגזע, גזע הארי העליון והמשובח, זר לא יוכל להתערב בהם. ועל כן גם יהודים מתבוללים אחר ארבעה דורות הושלכו גם הם אל תאי הגזים. כי אינם בני הגזע העליון.

והיהדות לא כן תנהג. לא זו תוצאת היותנו עם נבחר. כל הרוצה להצטרף אל עמנו, ומקבל על עצמו באמת ובתמים את מצוות תורתנו הקדושה, הריהו יהודי כבני

אברהם יצחק ויעקב. ולא די שאין הוא נחשב כיהודי מדרגה שניה, אלא עוד נצטוינו לכבדו ולהיזהר מלצער, ומלהזכיר לו את עברו. מצוה מיוחדת נצטוינו לאהוב את הגר.

וזו אחת מן הטעמים למגילת רות הנקראת בחג השבועות. להורות כי כל אחד באפשרותו להצטרף לעמנו, על ידי טבילה וקבלות גירות. ואפילו מואבית, כשתכיר באמיתת עבודת הבורא, תוכל לזכות אפילו יותר מחצי המלכות. כרות המואבית שזכתה, והינה אמה של מלכות.

ובשים לב נבחין, כי שאר האומות כלל לא יושו לקבל מהגרים לבין שורותיהם. הצרפתים והשבדים, האנגלים והאמריקאים, לא יתנו אשרת כניסה לכל אשר יחפוץ לבקר בארצם. וקל וחומר שלא יתנו לו זכויות כשל אזרח מן השורה. וכאן נשאל רטורית - מיהו, אם כן, הגזען? אנו היהודים, או אלו המאשימים אותנו בגזענות, וחורצים לעברנו לשון, על הרגשת עליונותנו?

אם אכן כך, היכן תבוא לידי ביטוי עליונותנו על כל גויי הארץ?? אם איננו סבורים כי בני הגזע העליון, ישתררו וישפילו את הנחותים מהם, במה נתיחדנו משאר אומה ולשון?

פעמיים נכתב בתורה אותו הפסוק באותם המילים כמעט, המציינות את עליונותנו על פני שאר אומות העולם. כִּי עַם קְדוֹשׁ אֵתָּה לְה' אֱלֹהֶיךָ בְּךָ בָּחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְהִיטֵל לְעַם סְגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאָדָמָה. כאשר התורה מציינת את עליונותנו על פני שאר האומות, מציינת זאת התורה בלשון סגולה. וסגולה זו שני פירושים היא סובלת. האחד, אוצר יקר ונחמד. והפיי השני הוא: תופעה על טבעית שאינה נכנסת בתוך גדר הטבע.

לפי שני פירושים אלו, הרי כך נפרש את עליונותנו על שאר האומות. בך בחר ה' מכל העמים. והבחירה הזו בלשון סגולה תקרא. אנו כלי חמדתו של הקב"ה. ואנו נבחרנו מכל העולם, משום שאנו סגולה. אנו שייכים למעלה מגדר הטבע.

הנה למדנו דבר יסודי עד מאד. אין אנו רואים בעצמנו את הגזע המושלם ושאר האנושות הינם גזע נחות. אלא להיפך. כל האנושות במקומה עומדת, ואנו למעלה מהם. אנו איננו שייכים לאנושות הזו אשר על פני האדמה. אנו חיים בשמים. אנו חיים מעל גדר הטבע ומעבר לו.

ומה בעצם ההבדל בין נוסח זה לנוסח אחר? הרי בין אם נתבטא כך או אחרת המשמעות תהיה לכאורה אותה משמעות? יש גזע עליון ויש גזע נחות!

שוברו בצדו. ונשוב ונקח את הנאציזם כדוגמא. משום מחשבתם על היותם בני הגזע העליון, ראו הם את שאר האנושות כשווים לבהמות. כך הייתה התייחסות הגרמנים ליהודים במלחמת העולם השנייה. שנעו אותם בקרונות משא, שכנו אותם במקומות שראויים למגורי בהמות ולא למגורי אדם.

אולם אנו אמונים על דברי חכמינו באבות שאמרו: חביב אדם שנברא בצלם, חיבה יתירה נודעת לו שנברא בצלם. ואדם זה שדברו עליו חכמים הנו כל אדם. לא רק היהודי. היהודי חיבה אחרת יש לו. חביבים ישראל שנקראו בנים למקום, חיבה יתירה נודעת להם שנקראו בנים למקום.

הרי למדנו, שכל אדם, יהודי כמי שאינו יהודי, חביב הוא משום שנברא בצלמו של הא-לוקים. חיבה יתירה נודעת לו משום כך. וישראל?! חביבים משום שנקראו בנים למקום. עם סגולה. למעלה מהטבע.

את זאת עדיין נרצה לברר, היכן תבא לידי ביטוי עליונות זו שאנו מדברים אודותיה? או כלשון המשנה – היכן נמצא את ההבדל המהותי ששרשו נעוץ בהיות ישראל בנים למקום?

ריה"ל, בספר הכוזרי, שם בפי החבר את ביאור ההבדל שיש בין ישראל לאומות העולם. וכך אומר החבר למלך כוזר. הלא ידוע הדבר שהעולם מתחלק לכמה מיני נבראים. הצמחים ובעלי החיים נתעלו יותר מהדוממים, משום שבטבעם גדלים ומתרבים, ואילו הדוממים אין להם שום תנועה ולא ריבוי וצמיחה.

ובעלי החיים נתעלו על העצים והצמחים בעניין הנפשי. שהללו בעלי נפש ומשום כך הינם נעים ונדים ובעלי חושים, ואילו הצמחים הפרחים והאילנות אינם בעלי נפש.

ומתוך מחלקת בעלי החיים התעלו בני האדם בכח השכלי שבהם. וזה נגזר ממה שהאדם הינו מדבר ואילו בעלי החיים אין ביניהם דבור.

ואז פונה החבר בשאלה לכוזרי, האם יחשוב שיש מדרגה למעלה מזו? לאחר שהכוזרי אינו יודע להשיב, שם החבר את דבריו בפיו. וכך הוא אומר. אילו ימצא אדם שיבא באש ולא יוזק, ויעמוד ימים רבים בלי מאכל ולא ירעב, ופניו זוהרים כשמש עד שאין העין יכולה להביט בו, ולא יארע לו שום חולי ושום חולשה עד שגם

במותו ימות לרצונו כמי שיעלה על מיטתו לישן, ויודע הוא את העתידות כשם שיודע את העבר. וכי אין לאדם זה מעלה יתירה על כל שאר בני אנוש!?

הכוזרי, בלית ברירה מודה, שמעלה זו דומה למעלות המלאכים, ובלשון הכוזרי "מעלה א-לוקית". ואז, מספר לו החבר שמעלה זו הינה מעלת הנביא – כל נביא, וביחוד אדון כל הנביאים משה רבינו עליו השלום. ומעלת הנבואה לא נמצאת אלא בישראל, משום שכבודו של הבורא מתחבר איתם ולא עם שאר בני האדם. בזה, במעלת הנבואה שהינה מעלה א-לוקית, תבא לידי ביטוי עליונותו של עם ישראל. חביבים ישראל שנקראו בנים למקום. והייתם לי סגולה מכל העמים.

עדיין תנקר במוחנו הקושיה, הרי מצינו פעמים רבות שהתורה משווה את אומות העולם לבעלי חיים, כך לדוגמא הפסוק הידוע "בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם"? או דרשת חכמים שאולי ידועה עוד יותר "שבו לכם פה עם החמור – עם הדומה לחמור"? והרי מקודם ביארנו שחביב אדם שנברא בצלם נאמר אף על גויי הארץ!?

כדי להבהיר את העניין באר היטב, נשוב לדבריו של החבר בספר הכוזרי. בכך שישנם ארבע מיני ברואים גם הכוזרי מודה. הדומם הצומח החי והמדבר. והם מובדלים ביניהם במהותם. פירוש: מיני הצמחים אינם דוממים עם אפשרות לינוק מזון מהאדמה, לצמוח ולהתרבות. אלא כח הצמיחה מבדיל אותם במהותם מהדוממים. וכך בעלי החיים מובדלים במהותם מהצמחים מהיותם בעלי נפש. והם אינם צמחים ניידים בעלי תחושות.

וכשם שבני האדם הינם מהות אחרת מבעלי החיים בשל היותם בעלי שכל, מדברים. ובני האדם חביבים שהרי נבראו בצלם א-לוקים. כך מוכרח להיות שאלו שיש בהם את מעלת הנבואה, המעלה הא-לוקית המאפשרת את ההתחברות עם הבורא, הינם מהות אחרת משאר הנבראים בעלי השכל המדברים.

ואם נרצה להעמיד את הדברים בפרופורציה, נאמר כך: היחס שיש בין היהודי לגוי, הוא כמו היחס שיש בין האדם לבהמה. אותו היחס. אם כן, כאשר אברהם אבינו לגודל מעלתו כאבי האומה הישראלית, רואה ענן קשור על ההר, רואה את השראת השכינה, ואילו ישמעאל ואליעזר אינם רואים – מסיק אברהם אבינו, שיש הבדל גדול בינו ובינם. כמו ההבדל שיש בין אדם לבהמה. עם הדומה לחמור. מה חמור אינו רואה אף הם אינם רואים. כלומר אברהם אבינו מתבטא על היחס שבינו לבינם, משול ליחס שבין אדם לחמור.

כיצד נוצרת מהות רוחנית זו שנקראת "ישראל"? על ידי מה זכינו לכך? ובמה בעצם מתבטא הקשר הזה שבין ישראל לבורא יתברך – הקשר הנבואי או המעלה הא-לוקית?

בתורה מצאנו עוד רמז ליחס שבין מעלת ישראל לעמים. כאשר רוצה הבורא יתברך לתת תורה לעמו ישראל, שולח אליהם את משה רבינו, כדי שיבשר להם את המעלה הגדולה לה יזכו על ידי התורה.

וכך מצווה הקב"ה את משה רבינו שיאמר לבני ישראל. וְעַתָּה אִם שָׁמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וּשְׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהֵייתֶם לִי סֵגֻלָּה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ: וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכְתּוֹת כְּהַנִּים וְגוֹי קְדוֹשׁ אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תִּדְבַּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

תוצאת הסגולה הינה – ממלכת כהנים. ומהו כהן? משרת. כל האומה משרתיו של הקב"ה. אומה של מלאכי השרת. ומה יוצר את האומה הזו? כיצד נהיינו מלאכי שרת? אם שמוע תשמעו בקולי. על ידי התורה. התורה הופכת אותנו למהות אחרת לגמרי. אנחנו איננו בני אדם רגילים. אנחנו מלאכים. התורה משנה את האדם והופכת אותו למהות אחרת שונה לגמרי משאר בני האדם.

כאן המקום אולי לצטט את מרן החזון-איש זצ"ל, בספרו אמונה ובטחון. כאשר זכה שכל האדם לראות אמת מציאותו יתברך מיד נכנס בו שמחת גיל אין קץ, ונשמתו נעימה עליו, והדמיון משלים עם השכל לחזות בנועם ד', וכל תענוגי בשרים חמקו עברו, ונפשו העדינה מתעטפת בקדושה וכאילו פירשה מגוף העכור ומשוטטת בשמי שמים. ובהעלות האדם בערכי קדש אלו, נגלה לפניו עולם חדש, כי אפשר לאדם בעולם הזה להיות כמלאך לרגעים, וליהנות מזיו הקדש, וכל תענוגי עולם הזה כאפס נגד ענג של דביקות האדם ליוצרו ית'.

הספק עדיין מנקר. האם אכן נוכל לראות ולהיווכח בהבדל שבין ישראל לאומות העולם? האם גם כיום לאחר שכל כך נתרחקנו ממקורנו, עדיין נוכל להווכח בעליונות ישראל ובמעלתם הא-לוקית?

תשובה לדבר, כן. אף אמנם בטלה הנבואה, אולם מעלת ישראל שיכולים להגיע לנבואה, המעלה הא-לוקית לא בטלה. ואפי' אומות העולם מכירים בעליונות זו.

וכאן המקום להזכיר את הספור הידוע על מרנא החפץ חיים, שבא להעיד על תלמידו שהואשם באשמת ריגול. ועורך הדין הגוי רצה לבסס את עדותו של החפץ חיים, ולכן סיפר עורך הדין לשופט מי הוא האיש שבא להעיד, ועל המשקל שיש לתת לעדותו.

וכך סיפר עורך הדין לשופט. באחד הלילות חדר גנב לביתו של החפץ חיים, הושיט את ידו ואסף את הפמוטות שעמדו על השולחן. החפץ חיים שהיה ער באותה שעה ועסוק בתלמודו, ראה את מה שנעשה, דלק אחרי הגנב וקרא אחריו "אני מפקיר את הפמוטות, הם שלך. דע לך כי שווים יותר ממאה רובל, אל תמכור אותם בפחות!". וכל זאת בשביל להציל את הגנב מאיסור גניבה החמור.

השופט שהיה קצת המום מהסיפור, פנה אל עורך הדין ושאלו: האם אתה מאמין לסיפור הזה שאכן הוא התרחש?!

עורך הדין ענה על אתר: לא. אבל, עלי ועליך לא מספרים ספורים כאלה. כי אכן, התורה משנה את היהודי למהות אחרת. על הגויים לא מספרים כאלה סיפורים, כי הם לא מסוגלים להגיע לידי כך.

וכאן יבא השואל ושאל: הן אמנם בדורות עברו יכל האדם להגיע לנבואה ולקשר הזה עם בוראו. אולם בדורות האחרונים הלא בטלה הנבואה, האם עדיין נשארה מעלתנו – מעלת ישראל במקומה? האם גם אנו יכולים להגיע למעלות הא-לוקיות הללו?

רבי פנחס בן יאיר שנה בברייתא במסכת עבודה זרה: ונשמרת מכל דבר רע - שלא יהרהר אדם ביום ויבוא לידי טומאה בלילה. מכאן א"ר פנחס בן יאיר: תורה מביאה לידי זהירות, זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה, טהרה מביאה לידי חסידות, חסידות מביאה לידי ענוה, ענוה מביאה לידי יראת חטא, יראת חטא מביאה לידי קדושה, קדושה מביאה לידי רוח הקודש.

היוצא מדברנו, שהתורה היא זו שעל ידה אנו זוכים למעלות הא-לוקיות הללו. בקבלת התורה השתנינו מכל בני אנוש, והתורה משנה אותנו ומחברת אותנו עם בוראנו. וגם בדורות הללו שבטלה הנבואה, רוח הקודש לא בטלה.

הרבה ספורים יש גם בדורות האחרונים, על רוח הקודש ששורה על העוסקים בתורה.

ידוע הסיפור על ר' אליהו לופיאן, שכאשר רעייתו הייתה חולה, והזמנים היו ימי מלחמה ולא ניתן היה להשיג את התרופה למחלתה, נכנס לביתם אדם, ושאל אותם האם הם זקוקים לבקבוק זה. לאחר שהוא הלך התברר שבבקבוק נמצאת התרופה שהרבנית הייתה זקוקה לה. כשניסו לרוץ אחריו כדי לשלם לו, לא מצאו אותו.

לאחר זמן, בארץ ישראל, נכנס הגאון ר' אליה לאפיאן לביתו של בעל השפת אמת כדי להתברך ממנו. אמר לו השפת אמת, אדם שהיה לו גילוי אליהו צריך לקבל ברכה ממני? אמר לו ר' אליה' לאפיאן, מי שיודע שהיה לי גילוי אליהו, אני רוצה ברכה ממנו.

ואם נרצה לדעת האם עד כדי כך גדולה השפעתה של התורה?

נתבונן לרגע במקום משכנה של התורה. עשרת הדברות הכוללות את כל התורה כולה, לוחות הברית – ברית התורה, היו מונחות בארון שבקודש הקודשים. על ארון הברית מונחת הייתה הכפורת ומעליה הכרובים.

ומהם אותם כרובים? דמות תינוק הייתה להם. כך פירש רש"י. כרובים – כרביא. כתינוקות.

אולם בפרשת בראשית מצאנו שכרובים הינם מלאכי חבלה. לאחר שאדם הראשון גורש מגן עדן נאמר: וישם מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת. ושם פירש"י, כרובים – מלאכי חבלה.

היתכן?! אותם כרובים. כאן במשכן הם דמות תינוק. ואילו בפרשת בראשית הם מלאכי חבלה?

אכן, כן. כרובים הם מלאכי חבלה. אולם כיון שהם נמצאים על ארון הברית, גם עליהם משפיעה התורה, והם מתהפכים לדמות תינוק.

למדנו אם כן, שכוחה של התורה כה גדול, עד שעל ידה אנו מתקשרים ומתחברים עם הקב"ה בכבודו ובעצמו. על ידה אנו מגיעים למעלות הא-לוקיות. זוהי התורה המתבררת שמים וארץ. המתבררת ומקשרת בינינו לאבינו שבשמים. זוהי התורה שעל ידה נעשינו למהות אחרת, נעלית לאין שיעור על שאר בני האדם.

זו הסיבה שמזל חודש סיון הוא תאומים. מזל זה מראה על הקשר החזק שיש בין ישראל לאביהם שבשמים. קשר של תאומים שלא ניתן להנתק. קשר של איש ואשה ניתן לנתק. אולם אחים תאומים לעולם ישארו תאומים. מתאימים ומחוברים זה לזה.

והייתם לי סגולה מכל העמים. ממלכת כהנים.